

WERKONDERBREKINGEN IN OOSTENDE: 1858-1913

door Ivan VANHYFTE

Toen onze gewesten in 1795 door Frankrijk werden ingelijfd, was de wet LE CHAPELIER (staken is strafbaar) ook hier van kracht. In 1866 werd ze vervangen door nieuwe bepalingen (beter bekend als artikel 310) die in theorie (!) het afsluiten van overeenkomsten tot werkweigering toelieten. Maar de dramatische gebeurtenissen in het Waalse kolenbekken (1861, 1867, 1868, 1869...) zijn slechts enkele illustraties dat stakingsrecht niet zò vanzelfsprekend was.

Ver weg van de kolkende Luikse, Henegouwse en Vervierse volksoptstanden lag het agrarische Vlaanderen dat een veel lager sociaal bewustzijn kende (met uitzondering van Gent en Aalst).

En nog verder, aan zee, is Oostende nooit – naar Luiks model – een Cité Ardente geweest. Het had geen industriële traditie van fabrieken, hoogovens of mijnen (1). Reders, patroons en hoteleigenaars vormden met allerlei ambachtslui en een gesloten vissersgemeenschap een totaal andere sociaal-economische context waar radicale acties niet te verwachten waren.

Alhoewel veel scheepsbouwers aan de derde bassin, vissers in “t Visserskwartier”, touwslagers op het Hazegras, bouwvakkers in hotels en villa's op de zeedijk of visverwerkers in de sprotfabriek onder de armoedegrens leefden – net als het Waalse proletariaat – toch waren ze niet op een en dezelfde lijn te plaatsen als veel revolutionaire of wanhopige arbeiders uit de bekkens van Charleroi en Seraing.

Ook het ontluikend socialisme was niet dermate georganiseerd om in koning Leopold II's mondaine badplaats veel stakingsacties op gang te brengen.

Toch is in Oostende, vòòr de Eerste Wereldoorlog, behoorlijk wat gestaakt ondanks de strafrechterlijke dreiging van art. 310, het risico zonder werk te vallen en de vele frustrerende mislukte acties.

Wellicht de eerste die een summier overzicht heeft gemaakt van de oudste Oostendse stakingen (ik hoor liever “werkonderbrekingen”) is dr. S.H. SCHOLL in zijn boek “De geschiedenis van de arbeidersbeweging in West-Vlaanderen” (1953). Deze historicus heeft de Oostendse kranten duidelijk niet geraadpleegd. Daarom een uitvoeriger, chronologisch exposé en wat aanvulling

* * *

* 1858: De schrijnwerkers in staking om “loonopslag” te bekomen

De correctionele rechtbank van Gent veroordeelde 15 arbeiders. De vijf die deel uitmaakten van een delegatie die had onderhandeld met de patroons kregen 3 maand gevangenis; vier een straf van 1 maand en de 6 overigen 8 tot 15 dagen (3).

* mei 1867: Staking van de zeilmakers

- ze vragen loonsverhoging en hebben blijkbaar het geschikte ogenblik uitgekozen: de vissersvloot voor de campagne op IJsland ligt vertrekkensklaar. De opgelapte of nieuwe zeilen zijn geleverd. Ook de handelsvloot ligt er deels werkloos bij.

(Feuille d'Ostende, 17-05-1867)

- Een andere concurrerende krant heeft weliswaar begrip voor de looneisen maar vindt, met het zomerseizoen voor de deur, het moment slecht gekozen.

(Echo d'Ostende, 15-05-1867)

* 02-08-1869: Een al te voortvarende politieman bij de dokwerkers

Een kolenschip loopt de haven binnen, met bestemming Brugge. De dokkers leggen het werk neer en vragen hoger loon. De reder is verplicht volk uit Brugge te laten overkomen wat nog méér onrust veroorzaakt. Adjunct-commissaris van politie Aimé DICKSCHEN gaat aan boord om één van hen aan te houden; hij krijgt meerdere slagen en loopt een wonde op aan het rechterbeen. Later krijgt hij hiervoor een medaille 1° klas.

(Echo d'Ostende, 26-09-1869)

* april 1873: Onrust langs het kanaal Oostende-Brugge

Op maandag 28 april 1873 weigeren een honderdtal arbeiders nog verder te werken. De rijkswacht moet tussenkomen. Nadien komt de zaak voor de arbeidersrechtbank te Brugge waarbij een oplossing wordt gevonden die aanvaardbaar is voor beide partijen.

(Feuille d'Ostende, 30-04-1873)

* augustus 1880: Op de vlucht voor kelners

“Les garçons de café” van het zeedijkrestaurant van Vincent FONTEYNE kennen blijkbaar ook het wapen van de staking. Hun patroon willigt hun eisen in. De dag erop, 22 augustus, is de Cercle du Phare ook aan de beurt. Hier zonder resultaat; nog anderen, zoals die van het Kursaal, volgen in de actie. Een zekere BACKHAUS belast met de rekrutering van kelners, wordt in de nacht van maandag op dinsdag achtervolgd en bedreigd. Hij weet te ontsnappen maar achteraf sneuvelen ruiten in zijn Hôtel de Flandre.

De politie arresteert 3 aanstokers die de Procureur des Konings te Brugge laat aanhouden.

De “Echo” besluit: “Nous espérons que cette arrestation suffira pour faire cesser l'agitation”, commentaar die boekdelen spreekt over de tijdsgeest...

(Echo d'Ostende, 26-08-1880 en 09-09-1880)

* 18-02-1887: Staking bij FERMON en VAN BREDAEEL

Een vrijdagmorgen; de tijd staat niet stil maar wordt teruggeschroefd. Twee patroons sturen aan op loons... vermindering! De arbeiders willen aan deze condities niet meer verder werken. De politie wordt erbij gehaald maar het blijft kalm. Na een tussenkomst van burgemeester Ch. JANSSENS wordt de dag erop het werk hervat.

(Echo d'Ostende, 20-02-1887)

* 12-05-1889: Begin van staking bij de lossers van kolenschepen

(Echo d'Ostende, 16-05-1889)

* Maart 1892

“Verscheidene werkstakingen hadden dezer dagen plaats bij de werken der Koninginnelaan te Oostende...”

(Gazette van Brugge, 19-03-1892)

* 05-09-1892: "Anders laten wij de badcabines staan...!"

Al om 6 uur 's morgens zijn de conducteurs in touw. Gewoonlijk ontvangen ze 2 F loon per dag. Drinkgeld mogen ze niet aanvaarden, wat ze toch doen, zoniet blijven de badkarren achter. De Badendienst wil hen slechts 1 F geven. Protest alom...

Ze krijgen hun 2 F terug en gaan onmiddellijk aan het werk. De Feuille meent de oorzaak van de moeilijkheden te kennen: nooit wordt een clause over minimumloon opgenomen in het lastencohier van openbare aanbestedingen.

(Feuille d'Ostende, 05-09-1892)

* februari 1897: In het idyllische Maria-Hendrikapark wordt gestaakt

- 13.02.1897 : Een staking breekt uit omwille van een plotse loonsverlaging. Voorheen kregen de arbeiders 27 centimes per uur of 2,43 F per dag; nu wil de aannemer hen 25 c per kubieke meter geven. 83 werklui verlaten hun werk.

(Echo d'Ostende, 16-02-1897)

(Gazette van Brugge, 22-02-1897)

- 16-02-1897: Na onderhandelingen en een akkoord met de patroon gaat iedereen terug aan de slag.

(Echo d'Ostende, 18-02-1897)

- 22.02.1897: Opnieuw meningsverschillen in het park. 60 dagloners worden voor een tiental dagen onmiddellijk ontslagen. Lock-out!

(Echo d'Ostende, 25-02-1897)

* 30-04-1898: Meeting in café "Mon Plaisir"

Zaterdagavond om 21.00u. Vòòr danszaal "Mong Plezier" verzamelen zo'n 100 man. Niet om te dansen maar om te luisteren naar de maatregelen die de stedelijke overheid hen oplegt i.v.m. nieuwe organisatie van de koetsiersdienst. Ze besluiten in staking te gaan tot de finish!

(Le Carillon, 03-05-1898)

* 05-07-1899: Staking bij timmerbaas H. DEGRYSE

In de ateliers van H. DEGRYSE in de Albertlaan leggen een twaalfstal timmerlui het werk neer omdat hun ploegbaas "... n'était pas à leur gout...". Ze dreigen er mee de ruiten van de patroon in te gooien. Die haalt er de politie bij die de weerspanningen met al hun alaam aan de deur zet.

(Echo d'Ostende, 06-07-1899)

* 17-07-1899: De nitraatlossers kunnen op weinig sympathie rekenen in de plaatselijke pers

- Le Carillon vindt dat deze "messieurs" "sont largement payés" en dat "leur réclamation n'étant basée sur aucune raison plausible".

Ze hoeven niet zo hoog van de toren te blazen, vindt de liberale krant want met hun klusjes aan de yachten verdienen ze gemakkelijk 30 à 40 F per dag.

Enkele keren is de politie tussen beide moeten komen met het plat van de sabel!

(Le Carillon, 19-07-1899)

- Ook de Echo vindt dat "la demande n'est nullement fondée" en dat die lui gelegenheid genoeg hebben om overal bij te klussen...

(Echo d'Ostende, 20-07-1899)

- Een Brugse krant rapporteert zakelijk: eventjes gaan Oostendenaars met Bruggelingen op de vuist. Net als hun Gentse collega's krijgen deze laatsten ander loon. De patroons geven toe aan de roep om meer loon en na een drietal dagen is iedereen terug aan het werk, behalve wie aangehouden blijft.

(Gazette van Brugge, 22-07-1899)

* 07-01-1900: De werken aan het Kursaal vallen stil

In stoet wordt afgezakt naar de "Grote Markt" om vervolgens zich te verspreiden in de kroegen langs de kaai.

(Feuille d'Ostende, 10-01-1900)

* januari 1900: Hoeveel vrije tijd had de werknemer omstreeks de eeuwwisseling?

Arbeiders werkzaam aan het Kursaal, staakten één dag om afschaffing van het zondagswerk te verkrijgen...

(Gazette van Brugge, 13-01-1900)

* mei 1900: De staking van de sloopstimmerlui om loonsverhoging neemt toe

Pikante opmerking van de journalist van Le Carillon die bij hoog en bij laag beweert geen stelling te willen innemen: "Ze verdienen gemakkelijk 150 F per maand, iets wat de jeunes gens instruits, intelligents et ayant fait de hautes études ne peuvent en dire autant...".

(Le Carillon, 10-05-1900)

* mei 1900: Staking bij aannemer CALLEBERT

Maandag 21 mei, zes uur in de avond. Een 30 tal metselaars en timmerlui trekken groepsgewijze naar het huis van hun baas, niet ver van de oude kerk van Sas Slijkens. Ze gooien er enkele ruiten in en stenen naar binnen en laten zijn totaal verhakkelde fiets achter. 8 politieagenten en 4 rijkswachters houden de stakers aan.

(Le Carillon, 22-05-1900)

* juni 1900: Gelijk werk, gelijk loon?

Op de scheepswerf van GOORMACHTIG zouden de Duinkerkenaars meer verdienen dan de Oostendenaars die daarom niet meer willen werken....

(Le Carillon, 07-06-1900)

* 15-04-1901: Opstappen achter een rode vlag

20 stakende lossers, opvallend achter een rode vlag, vallen Diksmuidenaars lastig op een lichter die gemeerd ligt bij de brug van de Brugse Poort. Een gevecht in regel volgt tot de politie, na tussenkomst, 2 aanhoudingen verricht. Rond de middag wordt een meeting gehouden die druk wordt bijgewoond door talrijke werklui.

(Le Carillon, 16-04-1901)

* 22-08-1901: Een "grève nouveau genre"

Cuisinières, femmes de chambre, femme à tout faire van één van de etablissementen in de buurt van de toeristische zeedijk weigeren te werken. Ze gaan onfatsoenlijk zitten op de stoep tot groot jolijt van een massa nieuwsgierigen, tot de politie een eind maakt aan deze "charivari".

(Echo d'Ostende, 25-08-1901)

* 1901: In de Sprotfabriek: "il parait que cela devient périodique..."

Om 14 u verlaten de arbeidsters, die in de "Excelsior" vis inblikken, het werk al schreeuwend, zingend, vlaggenzwaaiend. Anderhalf uur later zijn ze er terug want sommigen zijn bang 's anderendaags weggestuurd te worden (wat niet is gebeurd).

(Le Carillon, 19-12-1901)

* december 1902: Het licht schijnt in de duistere Sint Petrus- en Pauluskerk

28 steenhouwers aan de nieuwe kerk betwisten een afhouding op het loon. De aannemer wil hen laten opdraaien voor de verlichtingskosten telkens als ze met licht werken.

(Le Carillon, 27-12-1902)

(Gazette van Brugge, 27-12-1902)

* juni 1905: Alweer een loongeschil...

Lossers van een nitraatschip willen niet aan het werk gaan. Bootwerkers uit Antwerpen nemen hun plaats in.

(Gazette van Brugge, 26-06-1905)

* 03-05-1906: Staking bij de firma HELSMOORTELE

De sjouwers laten het werk steken wat in de volkrijke stationsbuurt voor wat animo zorgt.

(Echo d'Ostende, 04-05 en 07-05-1906)

* 04-05-1906: Opnieuw de scheepslossers!

Vrijdagmorgen, we leggen het werk stil! Vanuit Brugge komen nieuwe arbeidskrachten; die worden opgewacht door een oproerstoker die hen naar een socialistisch café brengt. Daar ontvangen ze elk vijf frank, 1.80 F om hun treinticket en wat bier en sigaren, op voorwaarde dat ze niet zullen werken...

(Le Carillon, 05-05-1906)

* april 1907: Een rad voor de ogen gedraaid...

Meer dan 400 metselaars, werkzaam aan het Palace Hotel, staken om loonsverhoging. Een onbekende agitator belooft hen in een café in de Jozef II straat stakingsgeld. Wanneer echter daar niks van in huis komt, bestormen de stakers de herberg. Deuren worden ingebeukt, ramen aan diggelen, de enkele opgeroepen agenten overmeesterd, zelfs de politiecommissaris op de grond gesleurd. De rijkswacht stelt een eind aan het opstootje.

(Gazette van Brugge, 17-04-1907)

* augustus 1907: Relletjes met de koetsiers

Het syndicaat (!) van de koetsiers – met 200 zijn ze – heeft een algemene werkstaking uitgeroepen. Wie 's avonds nog naar Middelkerke moet, is verplicht in Oostende te blijven. Geen tram, geen koets! een politieverordening bepaalt dat de koetsiers voortaan niet meer op minder dan 20 meter vòòr de kursaalingang mogen plaats nemen; "Automobielen" hebben voorrang! De dag erop zijn er enkele schermutselingen. Een auto wordt "gesteenigd" en gedeeltelijk vernield. Tot de

burgemeester een modus vivendi vindt : chauffeurs en koetsiers zijn tevreden en iedereen opnieuw aan het werk.

(Gazette van Brugge, 03-08-1907)

* 31-07-1911: Dit keer géén maat voor niks...

De zoveelste werkstaking onder de lossers. Na een dag wordt loonsverhoging toegestaan.

(Gazette van Brugge, 05-08-1911)

* 07-06-1913: Het jaar van een nationale staking voor algemeen stemrecht

Opnieuw relletjes en werkonderbrekingen bij de havenarbeiders. De politie moet ingrijpen en er volgen processen-verbaal tegen art. 310 dat pas bij wet op 24 mei 1921 zal afgeschaft worden.

(Gazette van Brugge, 11-06-1913)

* * *

Samengevat kunnen we stellen dat de aanleiding tot een werkstaking (zeker vòòr 1914) heel dikwijls een kwestie van loon was. Dat de onzekerheid, na het werk te hebben neergelegd, als een zwaard van Damocles boven het hoofd ging. Dat met de nauwgezette interpretatie van het gevreesde art. 310 veel werkonderbrekingen eindigden met veroordelingen. Dat de angst om in aanraking te komen met het gerecht er diep in zat.

Tenslotte is ook gebleken dat in onze kustgemeente een harde-stakings-traditie ontbrak en dat er sporadisch een relatieve onrust optrad. Toen de algemene staking van 1913 het openbaar leven plat legde werd in Oostende aan tram, trein, haven en gemeentediensten gewerkt (4)

Pas na 1918 zou met het democratisch kiesstelsel véél veranderen.

-
- (1) De "Excelsior" (Sprotfabriek) was in 1900 een onderneming van 750 arbeiders en arbeidsters (Feuille d'Ostende, 13-01-1900).
 - (2) Zie Biekorf 1984, p. 17-24. R. FALTER "Het wakend oog van Leopold II".
 - (3) Vooruit 30-12-1958.
 - (4) Le Carillon 15-04-1913